

Nr 596

Av herr **Eskilsson m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.*

Enligt den jordbrukspolitiska målsättningen, som går tillbaka till riksdagsbeslutet 1947, skall priserna på jordbruksprodukter medge inkomstlikställighet för brukare på rationellt drivna jordbruk inom storleksgruppen 10—20 ha. I jordbruksprisutredningens betänkande rekommenderas icke någon ändring av grundprinciperna, men utredningen föreslog, att beräkningar, som skulle läggas till grund för prissättningen, i huvudsak skulle avse jordbruk med 10—20 ha åker inom de fyra slättbygdsområdena. Regering och riksdag har sedermera anslutit sig till jordbruksprisutredningens förslag men samtidigt understrukit, att man vid inkomstjämförelserna skall beakta basjordbruken (10—20 ha) även inom skogsbygderna.

Med de sålunda fattade principbesluten följer, att bedömningarna i huvudsak skall grundas på material från den jordbruksekonomiska undersökningen (JEU). Efter särskild utredning (SOU 1952:41) har en betydande omläggning och förbättring av JEU åstadkommits. Någon sammanfattande redogörelse för nämnda år har emellertid ännu ej publicerats. Åtskilligt av materialet är dock känt genom att det tillämpats i de utredningar, som försiggått i samband med långtidsuppgörelsen för jordbruket 1956. Det är av anförda skäl ännu ej möjligt att helt överblicka fördelarna med den reviderade JEU i jämförelse med den äldre modellen, men på en punkt känner man med säkerhet materialets beskaffenhet, nämligen i fråga om antalet gårdar, som ingår i undersökningen.

I samband med de våren 1956 avslutade förhandlingarna angående det nya prissättningssystemet studerades de olika undersökningar, som finns tillgängliga, men JEU måste utgöra den viktigaste. Ett utomordentligt och omfattande utredningsarbete har gjorts. Grunden lades i den specialutredning, som utfördes i samband med jordbruksprisutredningen och som redovisas i bil. 1 till jordbruksprisutredningens betänkande (SOU 1955:5). I den nämnda utredningen har typjordbrukskalkylerna ingående analyserats och metodiken utformats. Typjordbrukskalkylerna är emellertid i den nämnda utredningen utformade som underlag för årligen återkommande framskrivningsberäkningar i samband med bedömningar för prissättningsändamål. När det gällde mittprisförhandlingarna var problemet ett annat. Då gällde det att fastställa vilka prisförändringar på jordbruksprodukter,

som kunde vara erforderliga för att i ingångsläget ge innehavare av basjordbruk inom slättbyggsområdena den åsyftade inkomstlikställigheten. En beräkningsmetod för detta ändamål har utarbetats och redovisas i bil. 6 till Kungl. Maj:ts proposition 1956:165.

Utredningen är grundlig och materialet genomgående klart redovisat. Det material man arbetat med är emellertid bräckligt. Det har varit nödvändigt att sammankoppla material från JEU av den äldre modellen med material från den reviderade JEU. Redovisningsprinciperna har ändrats — bokföringsåret, som förut varit budgetår, är nu ändrat till kalenderår — avskrivningsberäkningarna har nu gjorts efter moderna principer — specificeringen av intäkter och kostnader är nu längre driven än tidigare etc. Det har emellertid, såvitt kan bedömas, ej sparats någon möda, då det nu gällt att göra resultaten från den äldre JEU jämförbara med resultaten för år 1954 enligt den reviderade JEU. På en punkt kan dock inte ens den mest grundliga bearbetning avhjälpa svagheter, nämligen i fråga om materialets representativitet.

Man har användbara uppgifter från inalles 376 gårdar inom gruppen 10—20 ha i slättbyggsområdena. Dessa jordbruk skall representera basjordbruken inom de fyra slättbyggsområdena med deras vitt skilda naturliga produktionsbetingelser och synnerligen varierande produktionsinriktning, varierande skogsinnehav etc. Det har i de olika utredningarna av statens jordbruksnämnd samt i förhandlingarna enhälligt konstaterats, att underlaget är alltför litet. Variationerna i de ekonomiska resultaten från olika gårdar är mycket stora. Detta är intet klander mot det material, som föreligger. Jordbruket är så beskaffat. Det ekonomiska resultatet vid ett och samma jordbruk kan under ett år avvika radikalt från resultatet för ett tidigare år. Skillnaderna kan likaså vara stora under ett och samma år för två jordbruk med till synes likartade produktionsbetingelser. Inom de många relativt små jordbruksföretagen påverkas resultaten i mycket hög grad av klimat, jordmån, belägenhet m. m. samt icke minst brukarens skicklighet och ekonomiska förutsättningar.

När förhandlingsparterna hade tagit ställning till frågan om inkomstlikställighet, förelåg svårigheter på grund av den oklara formuleringen i Kungl. Maj:ts proposition 1955:198, när det uttalades (sid. 37), »att den i 1947 års riksdagsbeslut åsyftade inkomstlikställigheten i huvudsak uppnåtts vid utgången av den tid utredningens jämförelser avser». Denna formulering gick igen i jordbruksutskottets utlåtande 1955:39, som låg till grund för riksdagens principbeslut angående den nya prissättningsmetoden. Även om principuttalandena hade varit fullt klara, skulle det ej ha varit möjligt att helt utan reservation anknyta besluten om ingångspriserna i det nya systemet till de resultat, som erhållits i framskrivningskalkyler grundade på material från räkenskapsgårdarna. Experter på området är

eniga om att det nuvarande materialet är för litet. Antalet gårdar behöver ökas. Det är uppenbart, att detta förhållande medför allför stora olägenheter i samband med en fråga av den räckvidd och betydelse det här gäller.

Det siffermässiga underlag från basjordbruk, som nu föreligger, ger ej något klart besked i den viktiga frågan, hurvida inkomstlikställighet för basjordbrukarna föreligger eller ej. Den faktiska situationen synes vara, att riksdagen vid ett par tillfällen enats om en målsättning, men att statistiskt material saknas för att avgöra, huruvida denna målsättning effektuerats eller ej. Någon avgörande förbättring torde ej kunna vinnas med den omfattningen JEU nu har. Visserligen torde jämförbarheten i fråga om resultatet för olika år för enskilda gårdar komma att ökas, efter hand som statistiska uppgifter för flera år kommer fram från den reviderade JEU. Det synes emellertid ej vara på den punkten de starkaste betänkligheterna föreligger. Även om siferunderlaget kavlitativt förbättrats, kommer resultatet att bli lidande av det allför knappa antalet gårdar.

Den nu träffade uppgörelsen om ett nytt prissättningsssystem gäller för tre år framåt. Under tiden kommer jordbrukarnas inkomstutveckling till väsentlig del att avgöras av prisutvecklingen på världsmarknaden samt den effektivisering, som kan åstadkommas inom jordbruket. När treårsperioden gått till ända — och redan dessförinnan — blir det nödvändigt att studera hur jordbrukarnas inkomstutveckling i verkligheten gestaltat sig. Det är enligt vår mening synnerligen riskabelt att treårsuppgörelsen om igångsättandet av systemet måst grundas på ett material, vilket — utnyttjat som underlag för en kalkyl, centrerad kring 1 sept. 1956 — vid de i underhandlingarna fastställda ingångspriserna visar en skillnad mellan basjordbrukarnas och jämförelsegruppernas årsinkomster av över 2 000 kronor, men som på grund av materialets bristande representativitet ej kunnat läggas till grund för en utjämning av inkomsterna. Det kan ur jordbrukets synpunkt starkt ifrågasättas om ännu en gång — när frågan ånyo om tre år eller dessförinnan blir aktuell — samma bristfälliga underlag skall få förorsaka att inkomstjämförelserna blir osäkra.

Kvalitativt torde JEU vara relativt tillfredsställande. Förbättringen är i varje fall på god väg, och det gäller nu att pröva de erfarenheter, som finnes. Det är emellertid nu angeläget att JEU även får en ökad omfattning. Först då kan det eventuellt bli möjligt att vinna säkerhet i frågan, huruvida inkomstlikställigheten har uppnåtts för jordbrukare inom basjordbruksgruppen. En förbättring och ökad säkerhet i resultaten torde kunna påräknas säkrast genom omedelbar utbyggnad av JEU.

Det förefaller som om basjordbruksgruppen i första hand borde bli föremål för utvidgade undersökningar. Den närmaste utformningen måste dock självfallet göras av de experter, som känner både bokföringen och de beräkningar, som ligger till grund för de prispolitiska bedömningarna.

Med stöd av det ovan anförda hemställas,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte i proposition till riksdagens höst-session framlägga förslag till en omedelbar utbyggnad av den jordbruksekonomiska undersökningen, särskilt för de grupper av jordbruk vilkas resultat spelar den största rollen i samband med bedömningen av jordbrukarnas inkomstutveckling med hänsyn till målsättningen om inkomstlikställighet.

Stockholm den 8 maj 1956

Carl Eskilsson

Gustaf Velandér

N. Yngve Nilsson

Axel Mannerskantz